

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av vägtrafiklagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att bestämmelserna i vägtrafiklagen om användning av bilbälte och skyddsanordningar för barn ändras. Skyldigheten att använda bilbälte utvidgas till att gälla alla fordon. De nya bilklasser som kommer att omfattas av skyldigheten är stora bussar och alla lastbilar. Propositionen gäller endast användningen av skyddsanordningar som finns monterade i fordonen och genom propositionen utvidgas inte skyldigheten att montera skyddsanordningar.

Bestämmelserna om transport av barn föreslås bli ändrade så, att det vid transport av barn i regel krävs en skyddsanordning som är anpassad till barnets vikt. Om det inte finns någon ändamålsenlig skyddsanordning skall

barn i personbilar, paketbilar och lastbilar sitta någon annanstans än i framsätet. Barn under tre år får med undantag för avvikelser i fråga om taxibilar inte alls transporteras i personbilar, paketbilar eller lastbilar i vilka det inte är möjligt att fästa någon skyddsanordning för barn. I bussar skall barn oberoende av åldern använda ett för sittplatsen monterat bilbälte eller en skyddsanordning för barn.

Genom ändringarna i vägtrafiklagen genomförs Europaparlamentets och rådets direktiv om obligatorisk användning av bilbälten och fasthållningsanordningar för barn i fordon. Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 1 maj 2006.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	2
1. Nuläge	3
1.1. Lagstiftning och praxis.....	3
1.2. Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och i EU	4
Europeiska unionen	4
Sverige.....	5
Tyskland	5
Storbritannien	6
Norge.....	7
1.3. Bedömning av nuläget	7
2. Målsättning och de viktigaste förslagen.....	8
3. Propositionens konsekvenser	10
4. Beredningen av propositionen	10
DETALJMOTIVERING.....	12
1. Lagförslag.....	12
2. Närmare bestämmelser och föreskrifter.....	14
3. Ikraftträdande.....	14
4. Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning.....	14
LAGFÖRSLAG	16
om ändring av vägtrafiklagen.....	16
BILAGA.....	19
PARALLELLTEXTER.....	19
om ändring av vägtrafiklagen.....	19

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge**1.1. Lagstiftning och praxis**

Bestämmelserna om användning av bilbälte och annan säkerhetsanordning för bilsäte ingår i 88 § i vägtrafiklagen (267/1981). Enligt paragrafens ursprungliga lydelse skulle bilbälte användas i fram- och baksätet på en personbil, om inte sjukdom, skada eller annat särskilt skäl utgjorde hinder för detta. Föraren skulle också se till att ett barn färdades i baksätet eller i en för ändamålet lämpad barnstol, om barnet inte kunde använda bilbältet. Förare av och passagerare i personbilar som användes i yrkesmässig persontrafik var befriade från användningen av bilbälte. Genom förordning var det dessutom möjligt att föreskriva om befrielse på grund av transportens eller köruppsdragets speciella art. Befrielsen gällde till en början polismän och besiktningsmän samt befattningshavare vid fängvårdsanstalter när dessa utför tjänsteuppdrag. År 1983 utökades förteckningen med dem som delar ut post eller tidningar.

År 1987 utvidgades bestämmelserna om användningen av bilbälte till att gälla också paketbilar. Skyldigheten att använda bilbälte gällde dock inte den som inte kunde använda bilbälte på grund av att det i bilen fanns flera passagerare än monterade bilbälten. Till paragrafen fogades också en bestämmelse enligt vilken den som är kortare än 150 cm kan färdas i en för ändamålet lämplig barnstol eller i någon annan skyddsanordning eller endast använda bilbältets höftdel, om personen inte begagnar bilbältet sittande på en bälteskudde. Färdades barnets förmyndare eller vårdnadshavare inte med ett barn under 15 år skulle föraren också se till att barnets bilbälte var fastspänt eller att barnet satt i en skyddsanordning som var lämplig för barnets storlek.

År 1994 ändrades 88 § i vägtrafiklagen så, att föraren och passagerarna måste använda bilbälte eller vara fastspända i någon annan säkerhetsanordning också i framsätet på bussar med en största tillåtna totalvikt på 3,5 ton. Detta gällde dock inte bussar som hade särskilt konstruerade platser för stående passa-

gerare. Bilbälte måste också användas i framsätet på paketbilar som var konstruerade för en högsta hastighet som överstiger 25 km/h. Bestämmelserna om transport av barn ändrades så, att barn under 12 år med en kroppslängd under 150 centimeter i första hand skulle använda ett säte som var utrustat med en för barnets längd och vikt lämplig barnstol eller någon annan skyddsanordning för barn. Om sådana säten saknades skulle barn som inte har fyllt tre år i första hand färdas i fordonets baksäte och härvid använda ett i baksätet monterat bilbälte eller någon annan skyddsanordning.

I och med de ändringar som trädde i kraft vid ingången av 2003 blev det obligatoriskt att använda bilbälte på alla sittplatser i paketbilar och i tre- och fyrehjulingar och lätta fyrehjulingar försedda med karosseri.

Bestämmelserna om montering av bilbälte har stegvis skärpts sedan 1970-talet. Numera skall framåt- eller bakåtriktade säten i alla nya personbilar, paketbilar, bussar och lastbilar vara försedda med bilbälten. Detta gäller dock inte hopfällbara säten och säten som är avsedda att användas endast då fordonet står stilla. Bilbälte behöver inte heller monteras i bussar som är avsedda för användning i stadstrafik och som har platser för stående passagerare.

En uppföljning av trafikbeteendet visade att 2004 använde 92 % av passagerarna i framsätet på personbilar bilbälte utanför tätorterna, 85 % använde bilbälte i tätorterna och 77 % av passagerarna i baksätet använde bilbälte i tätorterna. Användningen av bilbälte i framsätet utanför tätorterna har redan länge hållits på en oförändrad nivå. I tätorterna har användningen av bilbälte i fram- och baksätena ökat något de senaste åren. I framsätet på paketbilar använde 74 % bilbälte utanför tätorterna och 60 % i tätorterna.

Det finns inte någon årlig statistik över användningen av bilbälte bland buss- och lastbilsförare. Trafikskyddet har tillsammans med rörliga polisen undersökt användningen av bilbälte bland lastbilsförare åren 1997, 2002 och 2004 genom att stanna ett litet antal bilar. Totalt 12 % av förarna använde bilbälte år 1997 (84 stannade lastbilar), 30 % år 2002

(102) och 17 % år 2004 (130). År 2002 saknade 22 % av lastbilarna bilbälte och år 2004 saknades bilbälte i 18 % av lastbilarna. Användningen av bilbälte bland bussförare undersöktes med en förfrågan 2004. Av de 410 förare som besvarade förfrågan använde 76 % aldrig bilbälte. Den ringa andel som använde bilbälte förklarar för sin del av att största delen av de som svarade arbetade inom lokaltrafiken. Som orsak till att bilbälte inte användes angav 58 % att bilbälte saknades i fordonet, 16 % konstaterade att bilbältet störde kundservicen, 11 % sade att bilbälte inte egentligen stör, men att det inte blir av att använda det och 8 % tyckte att bilbälte var obekvämt.

1.2. Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och i EU

Europeiska unionen

Genom ändringarna i vägtrafiklagen genomförs Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/20/EG av den 8 april 2003 om ändring av rådets direktiv 91/671/EEG om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om obligatorisk användning av bilbälten i fordon som väger mindre än 3,5 ton (bilbältesdirektivet).

Genom bilbältesdirektivet utvidgas användningen av bilbälten till hela bilparken. För närvarande har skyldigheten att använda bilbälte endast gällt framsätet på personbilar, paketbilar och bussar i kategori M2. Bilbälte behöver dock inte användas i dessa fordon om fordonets största tillåtna vikt överstiger 3,5 ton eller om det har platser avsedda i synnerhet för stående passagerare.

Enligt rådets direktiv 91/671/EEG om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om obligatorisk användning av bilbälten i fordon som väger mindre än 3,5 ton är fasthållningsanordningar för barn obligatoriska i bältesförsedda säten. I direktivet preciseras inte vilken typ av fasthållningsanordning för barn som är ändamålsenlig. Enligt direktivet är det tillåtet att transportera barn utan att de är fastspända i en ändamålsenlig fasthållningsanordning, om en sådan anordning saknas.

I bilbältesdirektivet indelas fasthållnings-

anordningar för barn i fem olika viktgrupper enligt barnets vikt, och skyldigheten att använda fasthållningsanordningar utvidgas. När det gäller kravet på att fasthållningsanordningar skall vara godkända tillåter direktivet en övergångstid fram till maj 2008. Barn under 150 cm skall, i sådana personbilar, paketbilar och lastbilar som är utrustade med säkerhetsanordningar, sitta fastspända med en i direktivet angiven fasthållningsanordning för barn, integrerad eller ickeintegrerad och anpassad till barnets vikt. I sådana fordon som inte är utrustade med säkerhetsanordningar får barn under tre år inte färdas. Dessutom skall barn som är tre år eller äldre och under 150 cm färdas i ett annat säte än ett framsäte. Medlemsstaterna får på sitt territorium dock tillåta att barn som är under 150 cm och minst 135 cm sitter fastspända med ett bilbälte för vuxna. Medlemsstaterna får också tillåta att barn i alla åldrar inte sitter fastspända med en fasthållningsanordning för barn när de färdas i taxibilar. När fasthållningsanordningar saknas skall dock dessa barn sitta i ett annat säte än taxibilens framsäte. Barn får inte färdas i en bakåtvänd fasthållningsanordning i ett passagerarsäte som skyddas av en krockkudde framför passagerarsätet, om inte krockkudden har deaktiverats, inbegripet de fall där krockkudden deaktiveras automatiskt på ett fullgott sätt.

Medlemsstaterna får, för transport med personbilar och paketbilar på sitt territorium, efter kommissionens samtycke bevilja undantag i syfte att när installation av två fasthållningsanordningar för barn i baksätet av utrymmesskäl omöjliggör installation av en tredje fasthållningsanordning, tillåta att ett tredje barn som är tre år eller äldre och under 150 cm sitter fastspänt med ett bilbälte för vuxna. Dessutom får medlemsstaterna på sitt territorium tillåta att barn som är tre år eller äldre, i något annat säte än ett framsäte på personbilar och paketbilar, sitter fastspända med ett bilbälte för vuxna, när det är fråga om tillfälliga transporter under korta sträckor och fordonet inte är utrustat med någon fasthållningsanordning eller med tillräckligt många fasthållningsanordningar för barn. Fram till maj 2009 får medlemsstaterna också tillåta att fler passagerare än det finns sittplatser utrustade med bilbälten eller fasthållningsanordningar transporteras i baksätet på

personbilar och paketbilar.

När det gäller bussar förutsätter bilbältesdirektivet att alla som är äldre än tre år och som färdas sittande använder sig av de säkerhetsanordningar som fordonet är utrustat med. Passagerarna skall upplysas om kravet på att använda bilbälte när de sitter och fordonet är i rörelse. Informationen kan ges av föraren eller t.ex. reseledaren. Det är också möjligt att ge informationen genom audiovisuella hjälpmedel eller genom skyltar med tydlig placering vid varje sittplats. Vart och ett av de ovan nämnda sätten räcker för att uppfylla direktivets krav. Medlemsstaterna får, för transport på sitt territorium, efter kommissionens samtycke bevilja undantag i syfte att beakta de särskilda trafikförhållandena för bussar som används för lokala transporter i stadstrafik eller i tätortsområden eller i vilka ståplatser är tillåtna. Härmed avses närmast en situation där långfärdsbussar som är utrustade med bilbälten tillfälligt måste användas i lokaltrafik. Förutom tillfälliga undantag får medlemsstaterna enligt direktivet fram till maj 2008 bevilja undantag för att tillåta transporter för lokala behov, särskilt skolskjutsar, i bussar av ett större antal sittande barn än antalet sittplatser utrustade med bilbälten.

Medlemsstaterna skall senast den 9 maj 2006 sätta i kraft de lagar, förordningar och administrativa bestämmelser som iakttagandet av bilbältesdirektivet förutsätter.

Sverige

I Sverige har skyldigheten att använda bilbälte varit mera omfattande än i Finland och därför leder genomförandet av bilbältesdirektivet inte till några betydande ändringar av lagstiftningen. Föraren och passagerarna skall använda i fordonet monterat bilbälte i personbilar, paketbilar, bussar och lastbilar, i tre- och fyrhjulingar med karosseri samt i lätta fyrhjulingar. Barn under sex år skall i stället för eller tillsammans med bilbältet använda en skyddsanordning för barn. Om barnet färdas i ett fordon som saknar skyddsanordning kan barnet tillfälligt använda bilbältet. Föraren skall se till att passagerare som är under 15 år använder bilbälte eller annan skyddsanordning i enlighet med bestämmelserna i lagen. Enligt bestämmelserna behöver

bilbälte inte användas när fordonet inte är i rörelse, vid backning eller vid färd inom parkeringsplatser, parkeringshus, bensinstations- eller verkstadsområden eller under liknande förhållanden. Det är också möjligt att bli befriad från användningen av skyddsanordningar av medicinska skäl.

Vägverket gav i februari 2005 förslag till ändringar av bestämmelserna om bilbälte. Det är nödvändigt att i lagstiftningen föreskriva om hur passagerarna skall informeras om skyldigheten att använda bilbälte. Enligt förslaget kan informationen ges av föraren eller ledaren för gruppen, genom audiovisuella hjälpmedel eller genom en sådan skylt som föreskrivs i direktivet. Det har också föreslagits ändringar av bestämmelserna om ansvaret för att barn använder bilbälte. För närvarande är det föraren som har ansvaret, men enligt förslaget kunde ansvaret även ligga på ledaren för gruppen eller någon annan som ansvarar för att informera om användningen av skyddsanordningar. Enligt förslaget skall personen i fråga vidta lämpliga åtgärder så att en passagerare som är under 15 år använder bilbälte. Åtgärderna kunde därmed variera beroende på passagerarnas ålder och hjälpbehov. Små barn skall hjälpas, medan det i fråga om äldre barn räcker med att säga till. Tidigare har skyldigheten varit strängare eftersom föraren har varit tvungen att se till att en person under 15 år använder bilbälte.

I Sverige har användningen av bilbälte ökat något åren 1996—2002. Av förarna använde 89 % bilbälte 1996, medan motsvarande siffra 2002 var 91,2 %. Av framsättespassagerarna använde 90,9 % bilbälte 1996 och 92,4 % 2002. Av de vuxna baksättespassagerarna använde 68,7 % bilbälte 1996 och 75,2 % 2002. Av taxiförarna använde 15,5 % bilbälte 1996, medan motsvarande siffra 2002 var 68,7 %. Att det blivit betydligt vanligare att använda bilbälte beror på att användningen blev obligatorisk för taxiförare 2000. Användningen av bilbälte har ökat också bland lastbilsförare. År 1996 använde 1,5 % av förarna bilbälte, medan 23 % använde bilbälte 2002.

Tyskland

I Tyskland har det varit obligatoriskt att använda bilbälte i framsätet sedan 1976 och i

baksätet sedan 1984. Numera är det också obligatoriskt att använda bilbälte i lastbilar och i bussar som är utrustade med bilbälten. Förare av distributionsbilar, bussförare och taxiförare är befriade från skyldigheten att använda bilbälte. Bilbälte behöver inte heller användas vid körning i kryptakt på t.ex. parkeringsplatser eller vid backning. Dessutom är det möjligt att få befrielse från användningen av bilbälte om det av medicinska skäl inte är möjligt att använda bilbälte.

I april 2004 reviderades bestämmelserna om information om användningen av bilbälte i bussar i Tyskland. Föraren skall upplysa passagerarna om användningen av bilbälte innan resan inleds. Om passagerarna avlägsnar sig från bussen under resans gång skall föraren på nytt informera om skyldigheten att använda bilbälte när resan fortsätter.

Barn under 12 år och barn som är kortare än 150 cm skall sitta i ett säte som är utrustat med en skyddsanordning för barn. Kravet gäller både fram- och baksätet, men inte bussar med en vikt som överstiger 3,5 ton. I lagstiftningen förtecknas också andra undantag på basis av vilka barn, avvikande från huvudregeln, kan sitta i motorfordonets baksäte utan skyddsanordning för barn. Undantagen gäller t.ex. rörelsehandikappade barn och transport av barn med taxi.

Bältesanvändningen bland personbilsförare har de senaste åren hållits på en oförändrad nivå. Åren 1995 och 2003 använde 93 % av alla förare bilbälte. Bilbälte används mest på motorvägarna och minst i tätorterna. Användningen av bilbälte i baksätet har under samma tidsperiod ökat avsevärt. Av baksätesspassagerarna använde 66 % bilbälte 1995, medan motsvarande siffra 2003 var 86 %.

Storbritannien

I Storbritannien har det sedan 1993 varit obligatoriskt att använda bilbälte i framsätet på alla fordon och i baksätet på fordon som väger under 3,5 ton. Det finns dock inget tvång att montera bilbälten i gamla fordon. Barn under tre år kan sitta i framsätet endast om de sitter i en för sin storlek lämplig skyddsanordning. Dessutom skall barn mellan tre och elva år och barn under 150 cm använda skyddsanordningar för barn om sådana finns tillgängliga. Om skyddsanord-

ningar för barn saknas är det obligatoriskt att använda bilbälte för vuxna.

Bestämmelserna i bilbältesdirektivet genomförs i Storbritannien i två faser så, att de bestämmelser som gäller bussar avses träda i kraft i februari 2006 och de bestämmelser som gäller övriga fordon i maj 2006. Storbritannien ämnar inte utnyttja de undantag som bilbältesdirektivet medger från användningen av bilbälte och som gäller antalet bilbälten vid transport av flera barn i person- eller paketbilar eller tillfällig användning av långfärdsbussar i lokaltrafik. I Storbritannien har det ansetts att det senare undantaget ger en möjlighet att kringgå bestämmelserna och försvårar möjligheterna att omfatta bilbältesbestämmelserna, då ett monterat bilbälte inte alltid behöver användas. När det gäller informationen om skyldigheten att använda bilbälte föreslogs att det vid alla säten i en buss skall finnas en skylt enligt direktivet, men kravet ändrades efter remissbehandlingen så, att alla de metoder som direktivet tillåter är godkända. Enligt den nuvarande lagstiftningen skall föraren övervaka att en passagerare under 14 år använder bilbälte. På grund av praktiska svårigheter ansågs det inte vara möjligt att utvidga bestämmelsen till att också gälla förare av bussar med en vikt som överstiger 3,5 ton och därför föreslogs ett undantag från övervakningsansvaret för deras del.

Skyldigheten att använda skyddsanordningar för barn i personbilar, paketbilar och lastbilar kommer i framtiden att gälla barn under 12 år som är kortare än 135 cm. Storbritannien ämnar dock ta i bruk de undantag beträffande användningen av skyddsanordningar för barn som är möjliga enligt bilbältesdirektivet. Enligt förslaget kan ett barn över tre år använda bilbälte för vuxna a) i baksätet på taxibilar och privata hyrfordon, om lämpliga skyddsanordningar saknas, b) i person- och paketbilar om montering av två skyddsanordningar för barn i baksätet av utrymmesskäl omöjliggör montering av en tredje skyddsanordning och c) i baksätet på personbilar och paketbilar när det är frågan om tillfälliga transporter under korta sträckor och fordonet inte är utrustat med någon skyddsanordning eller med tillräckligt många skyddsanordningar för barn.

Enligt statistik från april 2005 använde

93 % av personbilsförarna bilbälte och 94 % av framsätesspassagerarna. Användningen av bilbälte har legat på en oförändrad nivå sedan 1983 då skyldigheten att använda bilbälte infördes. Av baksätesspassagerarna använde 65 % av de vuxna och 93 % av barnen bilbälte. Av paketsbilsförarna använde 68 % bilbälte och av framsätesspassagerarna 58 %. Av lastbilsförarna använde 21 % bilbälte och av bussförarna 13 %.

Norge

I Norge skall bilbälte i regel användas i alla motorfordon i vilka ett bilbälte är monterat. Skyldigheten gäller också dem som sitter i baksätet. Det är inte obligatoriskt att använda bilbälte om fordonet inte är i rörelse, vid backning eller vid körning på en parkeringsplats, vid en servicestation eller på någon motsvarande plats. Taxiförare och förare av distributionsbilar är i sitt arbete befriade från användningen av bilbälte liksom också den som ger körundervisning i lastbilar eller bussar om denna person inte kan nå ratten vid användning av bilbälte. Det är också möjligt att få befrielse från användningen av bilbälte av medicinska skäl. Barn under fyra år skall sitta i en skyddsanordning för barn, om fordonet har monterade bilbälten. Barn över fyra år skall sitta i en skyddsanordning för barn, om en sådan har monterats i fordonet. Om någon skyddsanordning för barn inte har monterats skall barnen använda bilbälte.

Norge har för avsikt att på samma sätt som medlemsstaterna ändra sin nationella lagstiftning så att den motsvarar kraven i bilbältesdirektivet. Den största förändring som direktivet medför gäller användningen av skyddsanordningar för barn. Skyldigheten att använda skyddsanordningar utsträcks från att ha gällt barn under fyra år till att gälla alla barn som är kortare än 150 cm. Norge ämnar inte införa den kortare gräns på 135 cm som direktivet tillåter. Barn under tre år får enligt förslaget inte alls transporteras i personbilar, paketbilar eller lastbilar som inte har någon skyddsanordning och barn över tre år skall i dylika fordon transporteras någon annanstans än i framsätet. I taxibilar kan barn under 150 cm använda vanliga bilbälten om de inte sitter i framsätet. Norge ämnar införa de undantag som direktivet tillåter i fråga om använd-

ningen av skyddsanordningar för barn när det gäller korta och tillfälliga resor samt i sådana fall då det på grund av två monterade skyddsanordningar inte finns utrymme för en tredje skyddsanordning för barn. I samband med ändringarna ämnar Norge slopa det undantag från skyldigheten att använda bilbälte som gällt taxiförare.

När det gäller bussar fogas till lagstiftningen i Norge bestämmelser om förarens eller biljettförsäljarens skyldighet att informera passagerarna om användningen av bilbälte. Informationen kan ges på de olika sätt som anges i bilbältesdirektivet. Direktivet innehåller inte några bestämmelser om användning av skyddsanordningar för barn under tre år i bussar, med på basis av trafikmedicinska undersökningar har det föreslagits att även barn under tre år skall använda för sittplatsen monterade skyddsanordningar i bussar.

År 2004 använde 84,3 % av förarna bilbälte i tätorterna, 91,4 % utanför tätorterna och 87,6 % på motorvägarna. Utvecklingen har gått något bakåt från föregående år. Användningen av bilbälte bland framsätesspassagerarna har legat på en rätt oförändrad nivå 1998—2003. I tätorter och på motorvägar har bilbältet använts av ca 90 % och utanför tätorterna av en något högre andel, 92—95 %. Av baksätesspassagerarna använde 79 % bilbälte i tätorterna, 87 % utanför tätorterna och 77 % på motorvägarna 2003.

1.3. Bedömning av nuläget

Användningen av skyddsanordningar spelar en central roll när det gäller att försöka förbättra trafiksäkerheten. Ca 10 % av alla förare och passagerare i person- och paketbilar använder inte bilbälte. Deras andel i olyckor med dödlig utgång var dock 47 % år 2001 och 41 % år 2002.

Med undantag för bussar som är avsedda för stadstrafik skall nya bussar för närvarande utrustas med bilbälten. I fråga om tyngre bussar gäller skyldigheten att använda bilbälte dock endast föraren och passagerarna i framsätet i bussar med en vikt som överstiger 3,5 ton, förutsatt dessutom att bussen inte har i synnerhet för stående passagerare avsedda platser. Lastbilsförare eller passagerare är inte skyldiga att använda bilbälte. När skyddsanordningar blir vanligare också i

lastbilar och bussar är det med tanke på trafiksäkerheten naturligt att de skyddsanordningar som monterats i fordonet också skall användas. I flera länder i Västeuropa har skyldigheten att använda bilbälte varit mera omfattande än i Finland.

I den undersökning av bussarnas trafiksäkerhet som blev klar 2004 (LINTU 3A/2004) undersöktes 63 olyckor som inträffade 1995—2002 och i vilka en bussförare eller en passagerare omkom eller skadades. I dessa olyckor omkom nio förare eller passagerare och över 50 skadades. I två av fallen orsakades dödsfallet av en sjukdomsattack. Enligt undersökningskommissionernas utlåtanden skulle det ha varit möjligt att undvika två av de sju övriga dödsfallen om bilbälte hade använts och 20 passagerares skador skulle ha kunnat undvikas eller lindras. I flera undersökningsrapporter har det föreslagits att bussar skall utrustas med bilbälten och att en skyldighet att använda dem skall åläggas.

Olycksstatistiken visar också att en utökning av användningen av skyddsanordningar för barn kan minska antalet barn som omkommer och invalidiseras i trafiken. I de dödsolyckor med personbil som inträffade 1994—2003 var 130 barn under sex år passagerare i bilen. Av dessa använde 75 barn barnstol vid tidpunkten för olyckan. Fem barn använde inte den bilbarnstol som fanns i bilen. Av de barn som satt i bilbarnstol omkom 16, invalidiserades 22 och klarade sig 37 utan skador. Enligt undersökningskommissionernas bedömningar kunde användningen av bilbarnstol rädda upp till 17 barns liv. Av de barn som inte använde bilbarnstol omkom alla fem. Om dessa skulle ha använt bilbarnstol skulle alla sannolikt ha klarat sig. Totalt 36 barn använde bilbälte, varav åtta omkom, nio invalidiserades och 19 klarade sig utan skador. Enligt bedömningar räddade bilbältet två barn. Sju barn hade inget bilbälte, varav tre omkom, tre invalidiserades och en klarade sig utan skador. Enligt bedömningar kunde bilbältet ha räddat alla tre omkomna. Av de barn i åldern 6—10 år som färdades i personbilar använde 107 bilbälte. Av dessa omkom 17, invalidiserades 56 och klarade sig 34 utan skador. Enligt undersökningskommissionens bedömning kunde användningen av bilbälte rädda upp till 17 barns liv. Totalt 14 barn använde inte bilbäl-

te. Av dem omkom sex, invalidiserades sju och klarade sig ett utan skador. Enligt bedömningar kunde bilbälte ha räddat två barn.

2. Målsättning och de viktigaste förslagen

Syftet med propositionen är att genomföra bilbältesdirektivet. Syftet med propositionen är också att förbättra trafiksäkerheten genom att öka användningen av bilbälten och skyddsanordningar för barn i fordonen.

I enlighet med bestämmelserna i bilbältesdirektivet utvidgas skyldigheten att använda bilbälte och skyddsanordningar för barn till att gälla alla fordon. Genom lagändringen blir föraren och passagerarna skyldiga att använda för sittplatsen monterade bilbälten och andra skyddsanordningar. Däremot åläggs inte någon skyldighet att montera dessa i fordon som saknar dessa. Den mest betydande förändringen i jämförelse med nuvarande situation är att även lastbilar och tyngre bussar skall omfattas av skyldigheten att använda skyddsanordningar. I praktiken skall det även i fortsättningen vara ovanligt att bilbälte används i bussar i lokaltrafiken, eftersom det i allmänhet inte finns bilbälten i bussar som tillverkats för detta ändamål. Det föreslås att det undantag från skyldigheten att använda bilbälte som är möjligt enligt bilbältesdirektivet och som gäller tillfällig användning av bussar utrustade med bilbälten i lokaltrafik inte skall tas i bruk. Undantaget kan göra det möjligt att kringgå bilbältesbestämmelserna och orsaka missförstånd beträffande reglerna, om skyldigheten att använda ett monterat bilbälte inte är undantagslös. Det är också svårt att definiera lokaltrafik. Användningen av bussar utrustade med bilbälten i lokaltrafik sker i undantagsfall och är närmast en tillfällig lösning vid materiellproblem.

För transport av barn fastställs i fortsättningen snävare bestämmelser. Barn under 135 cm skall i personbilar, paketbilar och lastbilar sitta i en skyddsanordning som är anpassad enligt barnets vikt, om fordonet har bilbälten eller om en skyddsanordning för barn eljest kan monteras i fordonet. I bilbältesdirektivet är längdgränsen för användning av bilbälte för vuxna 150 cm, men direktivet tillåter att medlemsstaterna inom sitt territorium tillämpar en lägre gräns på 135 cm. I

samband med behandlingen av direktivet i rådet ansåg Finland att undantaget är nödvändigt för att hindra eventuella pisknärt-skador i nacken hos längre barn vid olyckor i synnerhet då sätet saknar nackskydd eller är utrustat med nackskydd som inte kan ställas in i tillräcklig grad. Med undantag för taxibilar får barn under tre år inte alls färdas i sådana personbilar, paketbilar eller lastbilar som inte har någon skyddsanordning. Barn över tre år kan färdas även i dessa bilar om de sitter någon annanstans än i framsätet. I taxibilar kan barn under tre år färdas utan skyddsanordning för barn, men på annan plats än i framsätet och med användning av bilbälte. Skyldigheten att använda skyddsanordningar för barn i taxibilar har inte ansett vara möjlig på grund av det utrymme som skyddsanordningar för olika viktgrupper kräver. Situationen måste förbättras i framtiden genom att man skapar en möjlighet att på förhand beställa bilar som är utrustade med skyddsanordningar för barn. Förarna kan också ha med sig bälteskuddar som tar mindre utrymme än bilbarnstolar. Dessutom skall föräldrarna i mån av möjlighet ta med sig egna skyddsanordningar. I enlighet med kraven i direktivet får barn inte heller i fortsättningen färdas i en bakåtvänd barnstol i ett passagerarsäte som skyddas av en krockkudde framför passagerarsätet, om inte krockkudden har deaktiverats eller deaktiveras automatiskt på ett fullgott sätt.

Vid transport av barn förekommer praktiska problem på grund av utrymmesbrist eller på grund av överraskande transportbehov. För att undvika dessa problem föreslås att båda de undantag som direktivet tillåter i fråga om bestämmelserna om skyddsanordningar för barn över tre år skall tas i bruk. Det första undantaget gäller en situation där två skyddsanordningar för barn som monterats i baksätet på en personbil eller paketbil av utrymmesbrist hindrar att en tredje skyddsanordning monteras. Det tredje barnet kan i sådana fall spännas fast i baksätet med ett bilbälte för vuxna. Enligt det andra undantaget kan barn som är tre år eller äldre sitta fastspända med ett bilbälte för vuxna i baksätet på en personbil och paketbil, när det är frågan om tillfälliga transporter under korta sträckor och fordonet inte är utrustat med någon skyddsanordning eller med tillräckligt

många skyddsanordningar för barn.

Bilbältesdirektivet förutsätter att alla barn som är tre år eller äldre i bussar använder ett för sittplatsen monterat bilbälte eller en skyddsanordning för barn. Det föreslås dock att vägtrafiklagen ändras så, att alla passagerare oberoende av ålder skall åläggas att använda för sittplatsen monterade skyddsanordningar. På basis av undersökningen av olyckor har man märkt att barnens dödlighet i olyckor har sjunkit tack vare användningen av bilbälte, men skadorna har ökat. De skador som användningen av bilbälte har orsakat i magen och bäckenområdet har dock varit lindriga och det har allmänt konstaterats att användningen av bilbälte har hindrat att allvarligare skador uppkommit.

Ansvaret för att passagerare under 15 år använder skyddsanordningar skall alltså ligga på den förmyndare eller vårdnadshavare som färdas tillsammans med barnet. Om barnets förmyndare eller vårdnadshavare inte färdas tillsammans med barnet skall föraren se till att barnet använder en ändamålsenlig skyddsanordning. I fortsättningen skall ansvaret också gälla lastbilsförare. När det gäller bussar har ansvaret för närvarande gällt förare av bussar med en vikt av högst 3,5 ton. Skyddsanordningar skall i fortsättningen användas i alla bussar och därför kommer en utvidgning av ansvaret också till förare av större bussar att övervägas. Förarens ansvar för att barn använder skyddsanordningar föreslås bli utvidgat till bussar i kategori M2 med en total massa om högst 5 ton. Dessa fordon används i huvudsak i beställningstrafik och de är ännu rätt små till sin storlek och därför kan föraren bättre överblicka vad som sker i passagerarutrymmet. Däremot föreslås inte något ansvar för förare av stora bussar i kategori M3 eftersom föraren inte i praktiken har möjlighet att övervaka att skyddsanordningar används i långa passagerarutrymmen. Det föreslås att förare av invalidtaxi skall ansvara för att passagerarna använder skyddsanordningar och för att rullstolar spänns fast på behörigt sätt. I dessa transporter kan passagerarna på grund av hög ålder, sjukdom eller handikapp inte alltid sörja för att skyddsanordningar används, utan detta måste ligga på förarens ansvar.

Den övergångstid som gäller lokala skoltransporter med buss föreslås bli tagen i bruk

i sin helhet när det gäller linjetrafik. I skoltransporter som sköts i form av linjetrafik skall det alltså fram till april 2008 vara möjligt att transportera ett större antal sittande barn än det finns sittplatser utrustade med bilbälten. Att ett barn sitter utan bilbälte mellan två barn som använder bilbälte torde kunna anses vara en tryggare lösning än att barnet står i mittgången. Man skall dock sträva efter att minska överlasten eftersom överlast i en buss som är utrustad med bilbälten skall placeras i mittgången efter övergångstiden. När det gäller skoltransporter som sköts i form av beställningstrafik skall övergångstiden inte tas i bruk, utan säkerhetsföreskrifterna för skoltransporter ändras så, att överlast inte längre tillåts i beställningstrafik. Beställningstrafiken består närmast av enstaka transporter i vilka antalet passagerare är känt på förhand och i vilka det är möjligt att bereda sig på antalet passagerare genom att välja ett för antalet lämpligt fordon.

Det föreslås att övergångstiden för personbilar och paketbilar tas i bruk i förkortad form. Enligt direktivet är det tillåtet att i baksätet på personbilar och paketbilar fram till april 2009 transportera fler passagerare än det finns sittplatser utrustade med bilbälten eller skyddsanordningar. Av trafiksäkerhetsskäl föreslås dock att övergångstiden skall löpa ut vid utgången av 2007.

3. Propositionens konsekvenser

Informationen om skyldigheten att använda bilbälte i bussar torde i någon mån föranleda kostnader för de flesta bussbolagen. Man har försökt minska kostnaderna genom att godkänna alla de informationssätt som bilbältesdirektivet tillåter. Det uppkommer inte några kostnader om föraren eller reseledaren informerar passagerarna om skyldigheten att använda bilbälte.

Efter lagändringen är det förutom i taxibilar inte längre tillåtet att transportera barn under tre år i personbilar, paketbilar eller lastbilar som saknar skyddsanordningar. I enstaka hushåll kan detta föranleda ett behov av att byta fordon, vilket dock är mycket sällsynt eftersom det har varit obligatoriskt att montera bilbälten i baksätet ända sedan 1981. Behovet av att byta fordon kan dock upp-

komma även efter övergångstiden slut vid utgången av 2007, varefter det i baksätet på personbilar och paketbilar inte är tillåtet att transportera fler passagerare än det finns sittplatser utrustade med bilbälte eller skyddsanordningar. Detta kan t.ex. gälla familjer med många barn, i vilka det har transporterats överlast i relation till antalet skyddsanordningar. Övergångstiden ger en möjlighet att bereda sig på ändringen av säkerhetsföreskrifterna.

Bilbältesdirektivet förutsätter att alla ibrukvarande skyddsanordningar för barn skall uppfylla vissa godkännandekrav. Dessa krav har förutsatts av de skyddsanordningar som funnits till salu i Finland sedan ingången av 1999. Direktivet tillåter dock en övergångstid fram till maj 2008, varvid skyddsanordningar av gammal modell senast skall ersättas med nya, vilket medför kostnader i någon mån för hushållen. Det antal skyddsanordningar av gammal modell som används är inte stort eftersom de nuvarande godkännandekraven blev klara redan i slutet av 1994 och tillverkarna därigenom kunde bereda sig på de nya bestämmelserna i god tid före de blev obligatoriska vid ingången av 1999. Genom att övergångstiden tas i bruk fullt ut minskas behovet av att byta skyddsanordning och de kostnader som detta åsamkar hushållen.

Propositionen väntas förbättra trafiksäkerheten i synnerhet när det gäller små barn samt förare och passagerare i bussar. Det är svårt att bedöma den exakta inverkan som de föreslagna förändringarna har på trafiksäkerheten men enligt undersökningskommissionernas beräkningar är det möjligt att genom en bredare användning av skyddsanordningar årligen undvika flera dödsfall och invalidiseringar i trafiken. Detta medför också betydande samhällsliga inbesparingar eftersom ett dödsfall i trafiken har beräknats kosta 1,93 miljoner euro och en bestående invalidisering 1,08 miljoner euro.

4. Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid kommunikationsministeriet. Över de behov av ändringar som bilbältesdirektivet föranleder i den nationella lagstiftningen utarbetades en promemoria om vilken utlåtanden begärdes av inrikesministeriet, undervis-

ningsministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, Fordonsförvaltningscentralen, Utbildningsstyrelsen, Trafikskyddet, Trafikförsäkringscentralen, Finlands Kommunförbund rf, Linja-autoliitto ry, Suomen Kuorma-autoliitto ry, Suomen Taksiliitto ry, Automobilförbundet rf, Yleinen teollisuusliitto ry, Bilimportörerna rf, Autoalan Keskusliitto ry och Suomen Paikallisliikenneliitto - Finlands Lokaltrafikförbund ry. I promemorian behandlades förutom de nödvändiga ändringar som genomförandet av direktivet kräver också de ändringar som planeras i bestämmel-

serna om säkerheten vid skolskjutsar.

Utgående från utlåtandena fortsatte beredningen och ytterligare en promemoria i vilken man försökte hitta svar på de öppna delarna utarbetades och sändes till parterna för kännedom. Efter detta hölls ett diskussionsmöte vid kommunikationsministeriet den 10 juni 2004. I mötet deltog representanter för de centrala myndigheter och organisationer som deltagit i remissförfarandet. De förslag till ändringar som lagts fram i utlåtandena och vid diskussionsmötet har beaktats i den fortsatta beredningen.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

88 §. Skyldighet att använda bilbälte och annan skyddsanordning för sittplats. I paragrafen ingår en allmän bestämmelse om skyldigheten att använda för sittplatsen monterade bilbälten och skyddsanordningar för barn. Skyldigheten gäller förarna och passagerarna under körning i personbilar, bussar, paketbilar och lastbilar samt tre- och fyrhjulingar försedda med karosseri och lätta fyrhjulingar försedda med karosseri. Den närmare definitionen av fordonen grundar sig på den grundläggande klassificeringen i 2 kap. i fordonslagen (1090/2002).

Det bemyndigande att genom förordning utfärda bestämmelser om befrielse från användningen av bilbälte på grund av transportens eller köruppsdragets speciella art flyttas från 5 mom. till 2 mom. Det bemyndigande som gäller läkarintyg flyttas till 88 b §.

Alla ibrukvarande skyddsanordningar för barn skall uppfylla vissa minimikrav i anslutning till typgodkännandet. När det gäller skyddsanordningar för barn avviker man från den allmänna bestämmelsen enligt vilken komponenter eller separata tekniska enheter får användas i trafik trots att bestämmelserna ändrats, om de vid ibruktagningstidpunkten har överensstämmt med gällande bestämmelser. De bestämmelser som gäller skyddsanordningar för barn skall ingå i kommunikationsministeriets förordning om bilars och släpvagnars konstruktion och utrustning (1248/2002), nedan förordningen om konstruktion och utrustning. Alla ibrukvarande skyddsanordningar för barn skall vara godkända i enlighet med standarderna i föreskrift 44/03 från Förenta Nationernas ekonomiska kommission för Europa eller rådets direktiv 77/541/EEG om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om bilbälten och fasthållningsanordningar eller i någon senare ändring av nämnda föreskrift eller direktiv. På basis av artikel 2.d i bilbältesdirektivet är det dock fram till den 9 maj 2008 tillåtet att använda sådana skyddsanordningar för barn som är typgodkända enligt de standarder som

var i kraft vid den tidpunkt då anordningen togs i bruk. Bilbältesdirektivet tillåter inte någon längre övergångstid än så här och därför får man efter övergångstidens utgång inte längre använda sådana skyddsanordningar för barn som inte uppfyller ovan nämnda bestämmelser.

88 a §. Transport av barn i fordon. Vid transport av barn med en kroppslängd under 135 centimeter i personbilar, paketbilar eller lastbilar skall en skyddsanordning för barn användas om fordonet har bilbälten eller om en skyddsanordning för barn eljest kan monteras i fordonet. Den föreslagna längdgränsen är ett nationellt undantag från den enligt gemenskapsrätten tillåtna längdgränsen på 150 cm, och därför är bestämmelserna om användning av skyddsanordningar inte enhetliga inom gemenskapen.

För närvarande sätts skyddsanordningar för barn i regel fast i fordonets bilbälten. Skyddsanordningar för barn kan också fästas med isofixfästen som sitter fast i fordonets kaross. Formuleringen av paragrafen omfattar förutom isofixfästen också sådana nya sätt att fästa skyddsanordningar för barn som eventuellt utvecklas i framtiden. Om det inte är möjligt att montera en skyddsanordning för barn i ett fordon som avses i detta moment, får barn under tre år inte transporteras i fordonet och barn som är tre år eller äldre skall transporteras någon annanstans än i framsätet. I bussar skall barn i alla åldrar använda bilbälte eller en skyddsanordning för barn, om en sådan har monterats för sittplatsen.

I 2 mom. ingår tre undantag från de bestämmelser i 1 mom. som gäller transport av barn. Undantagen gäller inte transport av barn med buss eller transport av skol- och dagvårdsbarn om vilka det finns närmare säkerhetsbestämmelser i den förordning av kommunikationsministeriet som utfärdats med stöd av 108 § 3 mom. 2 punkten i vägtrafiklagen. Det undantag i 1 punkten som gäller taxibilar är det enda undantaget som gäller transport av barn under tre år. Om det i en taxibil inte finns någon bilbarnstol för

barn under tre år skall barnet sitta någon annanstans än i framsätet och använda bilbälte. Det är möjligt att göra bilbältet lämpligare med hjälp av en bälteskudde. Undantaget i 2 punkten gäller situationer där det på ett säte i fordonet har monterats minst två skyddsanordningar för barn och det inte längre ryms fler typgodkända skyddsanordningar. I dessa fall kan det inte vara fråga om fordonets framsäte, och barn som är tre år eller äldre skall använda bilbälte. Undantaget tillämpas inte om det i fordonet förutom framsätet finns säten i flera rader och då det på någon av raderna längre bak finns utrymme att montera skyddsanordningen på ett behörigt sätt. Det undantag som avses i 3 punkten gäller tillfälliga och korta transporter. Undantaget grundar sig på att det till följd av den tillfälliga transporten i praktiken är svårt att bereda sig på transportbehovet med extra skyddsanordningar. Situationen är vanlig vid transporter av barn då det oväntat uppstår ett behov av att transportera också barnets kamrater. För de extra passagerarna finns det dock nödvändigtvis inte någon skyddsanordning för barn eller tillräckligt många lämpliga skyddsanordningar för barn. När det gäller egna barn kan bestämmelsen dock inte tillämpas annat än i exceptionella fall. Undantaget är avsett för lokala eller i övrigt korta transporter och det är inte tillämpligt på ofta återkommande transporter eller transporter som i övrigt kan förutses.

I flera av de fall som avses i 2 och 3 punkten blir det i fråga om det barn som blir utan bilbarnstol fråga om användning av ett tvåpunktsbälte som alltså är vanligt på platsen i mitten, eftersom en skyddsanordning för barn är bäst lämpad att sättas fast med ett trepunktsbälte. Också isofixfästena finns i allmänhet endast på platserna längst ut. På basis av undersökningen av olyckor har det dock konstaterats att det även för barn är tryggast att använda trepunktsbälten eftersom användningen av endast bältets höftdel i vissa fall har konstaterats orsaka fler skador, öka risken för att barnet glider ur bältet eller orsaka att barnets huvud vid en olycka slår i ett ryggstöd som trycks bakåt eller i instrumentbrädan.

När en krockkudde framför passagerarsätet utlöses stöter den mot barnets bilbarnstol om stolen är monterad bakåtvänd i framsätet. Ut-

lösningen av krockkudden ger barnet en våldsam stöt som kan leda till invalidisering. Därför förutsätts i 3 mom. att ett barn får transporteras på ovan nämnda sätt endast om krockkudden framför passagerarsätet har deaktiverats eller deaktiveras automatiskt på ett fullgott sätt. I de flesta bilar kan krockkudden framför passagerarsätet kopplas ur med bilens nyckel eller med en separat omkopplare. Vissa bilmodeller har även sensorer vid framsätet som känner av bilbarnstolen och automatiskt kopplar ur krockkudden.

88 b §. *Befrielse av hälsoskäl från skyldigheten att använda bilbälte eller annan skyddsanordning för sittplats.* Bestämmelserna om giltigheten för ett läkarintyg som utfärdats i ett land som hör till Europeiska ekonomiska gemenskapen och om skyldigheten att medföra intyget under körningen tas in i en egen paragraf i vägtrafiklagen. Bestämmelserna ingår för närvarande i förordningen om användning av fordon på väg (1257/1992), nedan användningsförordningen.

88 c §. *Ansvarsbestämmelser som gäller användningen av skyddsanordningar för barn och säkerheten vid transporter med invalidtaxi.* Den förmyndare eller vårdnadshavare som färdas med barnet ansvarar för att en skyddsanordning för barn används. Är någon av dessa inte med är fordonets förare ansvarig på samma sätt som för närvarande. Till följd av att skyldigheten att använda skyddsanordningar utvidgas kommer ansvarsbestämmelserna också att gälla förare av lastbilar och bussar i kategori M2. Förare av bussar i den större kategorin M3 är inte ansvariga för att skyddsanordningar för barn används, men föraren skall också i dessa fordon i enlighet med 88 d § informera passagerarna om skyldigheten att använda skyddsanordningar. Vid behov skall föraren också bistå barnet vid fastsättandet av skyddsanordningen.

I 2 mom. intas ansvarsbestämmelser som gäller förare av invalidtaxi. Några sådana bestämmelser har tidigare inte funnits i lagstiftningen. I alla invalidtaxi skall det på basis av kraven om typgodkännande finnas skyddsanordningar för fastsättande av rullstolar och passagerare. Föraren skall för att undvika skador ansvara för att passagerarna är fastspända på behörigt sätt. Passagerarna kan i

allmänhet inte själva sörja för att skyddsanordningar används och därför skall de inte ha ansvaret för detta.

88 d §. *Information om skyldigheten att använda bilbälte i bussar.* I paragrafen tas alla de olika sätt att informera om skyldigheten att använda bilbälte som tillåts i bilbältesdirektivet i bruk. Om det är föraren, konduktören, reseledaren eller grupplederen som ansvarar för informationen eller om informationen ges genom audiovisuella hjälpmedel, t.ex. video, skall informationen ges åt varje passagerare i början av resan. Om informationen ges genom skyltar av gemenskapsmodell skall föraren säkerställa att skyltarna är på plats innan resan börjar. Om det inte finns skyltar ansvarar föraren för att informationen om skyldigheten att använda bilbälte ges på annat sätt. Närmare bestämmelser om skylten av gemenskapsmodell utfärdas genom förordning av kommunikationsministeriet.

Ikraftträdandebestämmelse. Förutom den sedvanliga ikraftträdandebestämmelsen föreskrivs att fram till den 31 december 2007 är det möjligt att på annan plats än i framsätet på en personbil eller paketbil transportera ett större antal sittande passagerare än antalet bilbälten eller andra skyddsanordningar i fordonet. Möjligheten gäller endast transport av barn som är tre år eller äldre och vid transporten skall bestämmelserna om persontransporter med bil i 38 § i användningsförordningen iakttas. Övergångstiden gäller inte sådana transporter av skol- eller dagvårdsbarn i vilka passagerarna i enlighet med nuvarande praxis skall vara fastspända med bilbälte eller skyddsanordningar för barn.

Dessutom föreskrivs att det fram till den 9 maj 2008 är möjligt att vid transport av skol- och dagvårdsbarn i bussar i linjetrafik transportera ett större antal sittande passagerare än det finns sittplatser utrustade med bilbälten på sätena för dem och möjlighet att använda bilbälte eller andra skyddsanordningar. Vid transporter skall bestämmelserna om persontransporter med bil i 38 § i användningsförordningen iakttas.

2. Närmare bestämmelser och föreskrifter

På basis av 88 § 2 mom. i vägtrafiklagen är det möjligt att genom förordning av statsrå-

det utfärda bestämmelser om befrielse från användningen av bilbälte på grund av transportens eller köruppsdragets speciella art. Denna bestämmelse om bemyndigande har tidigare ingått i paragrafens 5 mom. Bestämmelser om befrielse från användningen av bilbälte på grund av transportens eller köruppsdragets speciella art ingår för närvarande i 6 § i användningsförordningen. Dessutom är det med stöd av 88 b § 3 mom. i vägtrafiklagen möjligt att genom förordning av statsrådet utfärda bestämmelser om innehållet i det läkarintyg som förutsätts för befrielse av hälsoskäl från skyldigheten att använda bilbälte eller annan skyddsanordning för sittplats och om den symbol som används på detta intyg.

Med stöd av 88 § 3 mom. i vägtrafiklagen utfärdas genom förordning av kommunikationsministeriet bestämmelser om viktgrupper, konstruktion och fastsättning av skyddsanordningar för barn. Dessutom utfärdas med stöd av 88 d § 2 mom. i vägtrafiklagen genom förordning av kommunikationsministeriet bestämmelser om den skylt av gemenskapsmodell som används för att informera om skyldigheten att använda bilbälte.

3. Ikraftträdande

Lagen och de föreskrifter som utfärdas med stöd av den avses träda i kraft den 1 maj 2006. Genom övergångsbestämmelserna försöker man säkerställa att ingen hamnar i en oskälig situation till följd av att bestämmelserna ändras. Ett av målen med propositionen är att genomföra bilbältesdirektivet till den del den gällande lagstiftningen inte täcker det. Medlemsstaterna skall införa de bestämmelser som direktivet förutsätter senast den 9 maj 2006.

4. Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Genom propositionen förbjuds användningen i vägtrafiken av sådana skyddsanordningar för barn som godkänts enligt de tidigare bestämmelserna. Frågan skall bedömas utgående från det egendomsskydd som avses i 15 § 1 mom. i grundlagen. Bland de materiella rättigheterna intar äganderätten en central position med tanke på grundlagsskyddet.

När det gäller äganderätten omfattar skyddet alla väsentliga element i anslutning till ägarens rättsliga ställning, t.ex. rätten att använda egendomen. Egendomen är dock inte skyddad av grundlagen när det gäller alla begränsningar av användningen. För att begränsningar av användningen av egendom skall kunna införas i en vanlig lag förutsätts att begränsningarna uppfyller de allmänna villkor som ställs för att de grundläggande fri- och rättigheterna skall kunna inskränkas (GrUB 25/1994 rd, s. 4—5).

Den kravnivå som enligt propositionen och bilbältesdirektivet förutsätts av skyddsanordningar för barn trädde i kraft i Finland den 1 maj 1996, men fram till utgången av en övergångstid vid utgången av 1998 tilläts att skyddsanordningar som överensstämde med de tidigare kraven tillverkades, importerades och såldes. Lagändringen tillåter att dessa skyddsanordningar används till och med den 9 maj 2008, men någon längre övergångstid är inte möjlig enligt bilbältesdirektivet. Vid utgången av övergångstiden är skyddsanordningarna enligt gammal modell åtminstone nästan tio år gamla, och det är rätt så mycket för en skyddsanordning för barn. Därför kommer begränsningen av rätten att använda skyddsanordningarna endast att gälla ett mycket begränsat antal människor.

Skyddsanordningarna för barn har utvecklats mycket från de första versionerna. I och med att en miniminivå fastställs blir trafiksäkerheten bättre för barnen och även för andra personer som färdas i fordonen. Syftet med förbudet mot att använda gamla skyddsanordningar är att skydda livet och hälsan för alla som rör sig i trafiken. Priset på nya skyddsanordningar i förhållande till de totala kostnaderna för bilanvändning är inte stor och i syfte att förbättra trafiksäkerheten kan det anses nödvändigt att begränsa äganderätten. Med beaktande av den långa tid som gamla skyddsanordningar för barn kan användas kan begränsningen av äganderätten också anses stå i riktig proportion till det rättsliga intresse som skyddas av de grundläggande fri- och rättigheterna och till det samhälleliga intresse som ligger till grund för inskränkningen.

Propositionen kan även anses uppfylla övriga allmänna förutsättningar som ställs för att de grundläggande fri- och rättigheterna skall kunna inskränkas, och därför anser regeringen att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av vägtrafiklagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i vägtrafiklagen av den 3 april 1981 (267/1981) 88 §, sådan den lyder i lagarna 357/1987, 571/1994 och 1091/2002, samt
fogas till lagen nya 88 a—88 d § som följer:

88 §

Skyldighet att använda bilbälte och annan skyddsanordning för sittplats

Föraren och passagerarna skall under körning använda för sittplatsen monterat bilbälte eller vara fastspända i någon annan skyddsanordning

- 1) i personbilar,
- 2) i bussar,
- 3) i paketbilar,
- 4) i lastbilar,
- 5) i tre- och fyrhjulingar försedda med karosseri samt lätta fyrhjulingar försedda med karosseri.

Genom förordning av statsrådet kan på grund av transportens eller köruppdragets speciella art bestämmelser utfärdas om befrielse från skyldigheten att använda bilbälte.

Alla ibrukvarande skyddsanordningar för barn skall vara av godkänd typ på det sätt som bestäms genom förordning av kommunikationsministeriet. Genom förordning av

kommunikationsministeriet utfärdas också bestämmelser om viktgrupper, konstruktion och fastsättning av skyddsanordningar för barn.

88 a §

Transport av barn i fordon

Vid transport av barn med en kroppslängd under 135 centimeter i personbilar, paketbilar eller lastbilar skall en i 88 § avsedd skyddsanordning för barn användas om fordonet har bilbälten eller om en skyddsanordning för barn eljest kan monteras i fordonet. Om det inte är möjligt att montera en skyddsanordning för barn i fordonet skall barn som är tre år eller äldre transporteras någon annanstans än i framsätet. Vid transport av barn under tre år i personbilar, paketbilar eller lastbilar skall med undantag av det fall som avses i 2 mom. 1 punkten alltid en skyddsanordning för barn användas. I bussar skall barn som sitter på en egen sittplats använda för sittplat-

sen monterat bilbälte eller en skyddsanordning för barn.

Avvikelser från skyldigheten att använda skyddsanordningar för barn kan göras enligt följande:

1) i taxibilar får barn med användning av bilbälte transporteras på annan plats än i framsätet,

2) på annan plats än i framsätet på personbilar eller paketbilar får på en (1) sittplats transporteras barn som är tre år eller äldre med användning av bilbälte, om det inte finns utrymme att montera någon skyddsanordning för barn på grund av att två eller flera sådana anordningar för barn har monterats på sätets övriga sittplatser,

3) på annan plats än i framsätet på personbilar eller paketbilar får korta sträckor transporteras ett eller flera barn som är tre år eller äldre med användning av bilbälte, om transportbehovet är tillfälligt och fordonet av denna orsak inte alls är utrustat med någon skyddsanordning för barn eller inte är utrustat med tillräckligt många sådana anordningar för barn.

Ett barn får inte transporteras i en bakåtvänd barnstol på en sittplats som skyddas av en krockkudde framför passagerarsätet, om inte krockkudden har deaktiverats eller deaktiveras automatiskt på ett fullgott sätt.

88 b §

Befrielse av hälsoskäl från skyldigheten att använda bilbälte eller annan skyddsanordning för sittplats

Skyldigheten att använda bilbälte eller annan skyddsanordning för sittplats gäller inte personer för vilka starka hälsoskäl utgör hinder för användningen av skyddsanordningen.

Ett läkarintyg över de skäl som avses i 1 mom. skall medhas under körning och på begäran visas upp för en polisman. Ett läkarintyg som utfärdats i en annan stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet är giltigt även i Finland.

Genom förordning av statsrådet föreskrivs om läkarintygets innehåll och om den symbol som skall användas på intyget. Social- och hälsovårdsministeriet fastställer formuläret för läkarintygsblanketterna.

88 c §

Ansvarsbestämmelser som gäller användningen av skyddsanordningar för barn och säkerheten vid transporter med invalidtaxi

Om ett barns förmyndare eller vårdnadshavare färdas med barnet, ansvarar denne för att ett barn under 15 år transporteras med användning av en ändamålsenlig skyddsanordning. Färdas förmyndaren eller vårdnadshavaren inte med barnet skall den i 88 § 1 mom. avsedda föraren, med undantag av föraren i en buss i kategori M3, se till att ett barn under 15 år använder en ändamålsenlig skyddsanordning.

Förare av invalidtaxi skall se till att passagerarna använder ändamålsenliga skyddsanordningar och att rullstolar är fästa vid fordonet på behörigt sätt under resan.

88 d §

Information om skyldigheten att använda bilbälte i bussar

Busspassagerare skall i början av resan informeras om skyldigheten att använda bilbälte på minst ett av följande sätt:

- 1) av föraren,
- 2) av konduktören, reseledaren eller den som är utsedd till gruppleddare,
- 3) genom audiovisuella hjälpmedel, eller
- 4) genom en skylt av gemenskapsmodell, väl synlig från varje sittplats.

Närmare bestämmelser om skylten av gemenskapsmodell utfärdas genom förordning av kommunikationsministeriet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Utän hinder av vad som i denna lag föreskrivs om användning av skyddsanordningar, får i personbilar och paketbilar fram till den 31 december 2007, inom de gränser som gäller beträffande tillfällig överskridning av det i registret antecknade passagerarantalet i dylika fordon, på annan plats än i framsätet transporteras ett större antal sittande passagerare än för vilka det finns möjlighet att använda bilbälte eller andra skyddsanordningar. Beträffande transport av barn under tre år gäller dock vad som föreskrivs i denna lag.

Utän hinder av vad som i denna lag före-

skrivs om användning av skyddsanordningar, får vid transport av skol- och dagvårdsbarn i bussar i linjetrafik fram till den 9 maj 2008 transporteras ett större antal sittande passage-
rare än det finns sittplatser utrustade med bilbälten på sätena för dem och möjlighet att använda bilbälte eller andra skyddsanordningar.

Helsingfors den 25 november 2005

Republikens President

TARJA HALONEN

Kommunikationsminister *Susanna Huovinen*

Bilaga
Parallelltexter

Lag

om ändring av vägtrafiklagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i vägtrafiklagen av den 3 april 1981 (267/1981) 88 §, sådan den lyder i lagarna 357/1987, 571/1994 och 1091/2002, samt fogas till lagen nya 88 a—88 d § som följer:

Gällande lydelse

88 §

Användning av bilbälte och annan säkerhetsanordning för bilsäte

Föraren och passagerarna skall under körning använda för sittplatsen monterat bilbälte eller vara fastspända i någon annan säkerhetsanordning

- 1) i personbilar,
- 2) i bussar vilkas största vid registrering och användning tillåtna totalvikt är 3,5 ton och som inte har särskilt konstruerade platser för stående passagerare, med undantag för passagerare på baksätena,
- 3) i paketbilar,
- 4) i tre- och fyrhjulingar och lätta fyrhjulingar försedda med karosseri.

Skyldigheten att använda bilbälte eller någon annan säkerhetsanordning gäller dock inte

- 1) den för vilken starka hälsoskäl utgör hinder för att använda bilbälte, eller
- 2) den som inte kan använda bilbälte på grund av att det i bilen finns flera passagerare än monterade bilbälten.

Barn under 12 år med en kroppslängd under 150 centimeter skall i första hand använda ett säte som är utrustat med en för barnets längd och vikt lämplig barnstol eller någon annan skyddsanordning för barn. Om ett sålunda utrustat säte saknas, skall barn som inte har fyllt tre år i första hand färdas i fordonets baksäte och härvid använda ett i baksätet monterat bilbälte eller någon annan

Föreslagen lydelse

88 §

Skyldighet att använda bilbälte och annan skyddsanordning för sittplats

Föraren och passagerarna skall under körning använda för sittplatsen monterat bilbälte eller vara fastspända i någon annan skyddsanordning

- 1) i personbilar,
- 2) i bussar,
- 3) i paketbilar,
- 4) i lastbilar,
- 5) i tre- och fyrhjulingar försedda med karosseri samt lätta fyrhjulingar försedda med karosseri.

Genom förordning av statsrådet kan på grund av transportens eller köruppslagets speciella art bestämmelser utfärdas om befrielse från skyldigheten att använda bilbälte.

Alla ibrukvarande skyddsanordningar för barn skall vara av godkänd typ på det sätt som bestäms genom förordning av kommunikationsministeriet. Genom förordning av kommunikationsministeriet utfärdas också bestämmelser om viktgrupper, konstruktion och fastsättning av skyddsanordningar för barn.

skyddsanordning.

Föraren skall se till att ett barn under 15 år färdas med bilbältet fastspänt eller i en skyddsanordning som är lämplig för barnets storlek. Om barnets förmyndare eller vårdnadshavare likväl färdas med barnet, svarar han för att bilbälte eller skyddsanordning används.

Genom förordning kan stadgas om

1) befrielse från användningen av bilbälte på grund av transportens eller köruppdragets speciella art, samt

2) innehållet i och giltigheten för ett läkarintyg som gäller sådana skäl som avses i 2 mom. 1 punkten.

88 a §

Transport av barn i fordon

Vid transport av barn med en kroppslängd under 135 centimeter i personbilar, paketbilar eller lastbilar skall en i 88 § avsedd skyddsanordning för barn användas om fordonet har bilbälten eller om en skyddsanordning för barn eljest kan monteras i fordonet. Om det inte är möjligt att montera en skyddsanordning för barn i fordonet skall barn som är tre år eller äldre transporteras någon annanstans än i framsätet. Vid transport av barn under tre år i personbilar, paketbilar eller lastbilar skall med undantag av det fall som avses i 2 mom. 1 punkten alltid en skyddsanordning för barn användas. I bussar skall barn som sitter på en egen sittplats använda för sittplatsen monterat bilbälte eller en skyddsanordning för barn.

Avvikelser från skyldigheten att använda skyddsanordningar för barn kan göras enligt följande:

1) i taxibilar får barn med användning av bilbälte transporteras på annan plats än i framsätet,

2) på annan plats än i framsätet på personbilar eller paketbilar får på en (1) sittplats transporteras barn som är tre år eller äldre med användning av bilbälte, om det inte finns utrymme att montera någon skyddsanordning för barn på grund av att två eller flera sådana anordningar för barn har monterats på sätets övriga sittplatser,

3) på annan plats än i framsätet på per-

sonbilar eller paketbilar får korta sträckor transporteras ett eller flera barn som är tre år eller äldre med användning av bilbälte, om transportbehovet är tillfälligt och fordonet av denna orsak inte alls är utrustat med någon skyddsanordning för barn eller inte är utrustat med tillräckligt många sådana anordningar för barn.

Ett barn får inte transporteras i en bakåtvänd barnstol på en sittplats som skyddas av en krockkudde framför passagerarsätet, om inte krockkudden har deaktiverats eller deaktiveras automatiskt på ett fullgott sätt.

88 b §

Befrielse av hälsoskäl från skyldigheten att använda bilbälte eller annan skyddsanordning för sittplats

Skyldigheten att använda bilbälte eller annan skyddsanordning för sittplats gäller inte personer för vilka starka hälsoskäl utgör hinder för användningen av skyddsanordningen.

Ett läkarintyg över de skäl som avses i 1 mom. skall medhas under körning och på begäran visas upp för en polisman. Ett läkarintyg som utfärdats i en annan stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet är giltigt även i Finland.

Genom förordning av statsrådet föreskrivs om läkarintygets innehåll och om den symbol som skall användas på intyget. Social- och hälsovårdsministeriet fastställer formuläret för läkarintygsblanketterna.

88 c §

Ansvarsbestämmelser som gäller användningen av skyddsanordningar för barn och säkerheten vid transporter med invalidtaxi

Om ett barns förmyndare eller vårdnadshavare färdas med barnet, ansvarar denne för att ett barn under 15 år transporteras med användning av en ändamålsenlig skyddsanordning. Färdas förmyndaren eller vårdnadshavaren inte med barnet skall den i 88 § 1 mom. avsedda föraren, med undantag av föraren i en buss i kategori M3, se till att ett barn under 15 år använder en ändamålsenlig skyddsanordning.

Förare av invalidtaxi skall se till att passagerarna använder ändamålsenliga skyddsanordningar och att rullstolar är fästa vid fordonet på behörigt sätt under resan.

88 d §

Information om skyldigheten att använda bilbälte i bussar

Busspassagerare skall i början av resan informeras om skyldigheten att använda bilbälte på minst ett av följande sätt:

- 1) av föraren,*
- 2) av konduktören, reseledaren eller den som är utsedd till gruppleddare,*
- 3) genom audiovisuella hjälpmedel, eller*
- 4) genom en skylt av gemenskapsmodell, väl synlig från varje sittplats.*

Närmare bestämmelser om skylten av gemenskapsmodell utfärdas genom förordning av kommunikationsministeriet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Utan hinder av vad som i denna lag föreskrivs om användning av skyddsanordningar, får i personbilar och paketbilar fram till den 31 december 2007, inom de gränser som gäller beträffande tillfällig överskridning av det i registret antecknade passagerarantalet i dylika fordon, på annan plats än i framsätet transporteras ett större antal sittande passagerare än för vilka det finns möjlighet att använda bilbälte eller andra skyddsanordningar. Beträffande transport av barn under tre år gäller dock vad som föreskrivs i denna lag.

Utan hinder av vad som i denna lag föreskrivs om användning av skyddsanordningar, får vid transport av skol- och dagvårdsbarn i bussar i linjetrafik fram till den 9 maj 2008 transporteras ett större antal sittande passagerare än det finns sittplatser utrustade med bilbälten på sätena för dem och möjlighet att använda bilbälte eller andra skyddsanordningar.
